

Brugerindflydelse på dagsordenen

Et inspirationskatalog om brugerindflydelse i tilbud til mennesker med udviklingshæmning

HVAD GÅR DET UD PÅ?

Kolding Kommune og Billund Kommune har i samarbejde med Socialt Udviklingscenter SUS siden januar 2010 arbejdet med udviklingsprojektet **“Når beboerne sætter dagsordenen”**. Projektet har involveret ca. 280 beboere på 21 bo- og dagtilbud for mennesker med udviklingshæmning i Kolding Kommune og Billund Kommune.

Når beboerne sætter dagsordenen har haft til formål at sikre kvalitets- og kompetenceudvikling på de deltagende bo- og dagtilbud og har udfordret bostedernes eksisterende praksis i forhold til brugerindflydelse.

“Vi er begyndt at bestemme mere” siger en beboer, der har deltaget i projektet. Og så enkelt kan formålet med projektet siges. Det vil sige at skabe grundlag for positiv personlig udvikling hos de enkelte beboere og give dem mulighed for at forme bostedernes praksis og medarbejdernes arbejdsopgaver. Projektet skulle være med til at sikre, at det er beboerne, der sætter dagsordenen for deres liv på bostederne.

I dette inspirationskatalog videregiver vi nogle af de mange spændende erfaringer, som beboere og medarbejdere har fået i arbejdet med projekt **Når beboerne sætter dagsordenen**.

At arbejde med brugerindflydelse var bestemt ikke nyt for medarbejdere og beboere i bo- og dagtilbuddene i de to kommuner. De har på mange forskellige måder tidligere arbejdet med brugerindflydelse og selv- og medbestemmelse. Der har derfor i

projektet været fokus på, at de enkelte tilbud skulle finde deres egen måde at arbejde med brugerindflydelse på. En måde, der gav mening i forhold til de særlige forhold, der gør sig gældende på de enkelte tilbud, og som er en naturlig forlængelse af deres tidligere arbejde med emnet.

Aktiviteterne i projektet har primært været målrettet medarbejdere og beboere på bostederne samt sekundært beboernes pårørende.

Medarbejdere og beboere, der har deltaget i projektet, har interviewet hinanden på tværs af tilbuddene for at få indblik i hinandens forskellige måder at arbejde med brugerindflydelse på.

Inspirationskataloget er kommet til verden på baggrund af disse interviews.

GOD LÆSELYST!

HVAD ER BRUGERINDFLYDELSE?

Brugerinddragelse handler om, hvordan brugeren inddrages i beslutningsprocessen om afgørelser, der vedrører personens liv.

Brugerindflydelse handler om, i hvor høj grad brugeren er med til at træffe afgørelser og muligvis definere problemet og løsninger. Brugerindflydelse handler således om, hvilken effekt brugerinddragelsen har i praksis.

I **Når beboerne sætter dagsordenen** har omdrejningspunktet været brugerindflydelse. Brugerindflydelse handler om at have indflydelse på eget liv og være beslutningstager på de ting, der betyder noget for én. Det kan ske både i det store og i det små; lige fra hvilken mad, der kommer på tallerkenen, hvordan boligen skal indrettes, til hvem der skal være brugerens kontaktperson.

Beboernes forudsætninger for at bestemme over eget liv er forskellige i forhold til, hvilket udviklingsstrin de er på. Nogle beboere er på samme udviklingsniveau som et et-årigt barn og har ikke noget ekspressivt verbalt sprog, mens andre er både udviklingsmæssigt og sprogligt meget velfungerende. Men udgangspunktet er, at ethvert menneske har retten til selv at bestemme og have indflydelse på de beslutninger, der træffes omkring dem.

Personalets rolle i forhold til dette er essentiel: De skal være med til at fremme muligheden for og evnen til selvbestemmelse hos det enkelte menneske – det er deres pædagogiske opgave.

“ **Alle taler om at give selv- og medbestemmelse til mennesker med udviklingshæmning. Men hvordan kan man give noget som de allerede har? Man skulle hellere lære dem at bruge det.**

Gitte fra Udviklingshæmmedes Landsforbund (ULF) om brugerindflydelse.

“ **Vi har fået fokus på selv- og medbestemmelse i borgerens liv og derved fået mere bevidsthed omkring vigtigheden af begrebet. Vi er med til at gøre en indsats for, at B er aktør i eget liv inden for begrænsede rammer, hvor han kan rumme at bestemme selv.**

Medarbejder, Team BE i Bramdrupdam Bofællesskaber, Kolding Kommune

“ **Borgerne har kunnet mere end vi troede.**

Medarbejder, Bofællesskab 1, Billund Kommune

TEMAER

Beboere og medarbejdere fra bosteder i Billund Kommune og Kolding Kommune samt repræsentanter fra Udviklingshæmmedes LandsForbund (ULF) var i starten af projektet med til at lave et **katalog med 14 udviklingstemaer for brugerindflydelse**. Temaerne er alle emner som mennesker med udviklingshæmning har peget på som vigtige i forhold til deres hverdag. De bosteder, som deltog i projektet, skulle vælge to temaer fra kataloget, som de ønskede at arbejde med og skabe mere brugerindflydelse på .

Bostederne har haft helt frie rammer for, hvordan temaerne blev udvalgt, og hvordan der skulle arbejdes med dem. Det var dog et krav, at beboerne i så høj grad som muligt var med til at udvælge temaerne – det var jo dem, der skulle sætte dagsordenen. Beboernes udviklingstrin varierer dog meget fra bosted til bosted, og derfor var det også vigtigt, at de enkelte bosteder selv kunne tilpasse arbejdet med temaerne, så det gav mening for dem.

“ **Borgerne bestemte selv, at de gerne ville arbejde med computere. Temaet blev valgt ved, at de så på nogle billeder fra temakataloget. Personalet forlod lokalet, og da de kom tilbage, havde de seks borgere selv bestemt sig for temaet computer.**

Medarbejder, Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 7, Kolding Kommune

Mange oplevede, at det var svært at overskue at vælge mellem 14 temaer. Derfor har personalet på nogle bosteder prioriteret og udvalgt enkelte temaer med udgangspunkt i deres viden om beboerne, som beboerne derefter har kunnet vælge imellem.

“ **Vi valgte det første tema på beboermøde. Personalet havde forinden udvalgt to temaer, som beboerne kunne vælge imellem.**

Medarbejder, Levisonsvej, Kolding Kommune

Nogle steder har personalet udvalgt temaerne uden at beboerne har haft indflydelse, mens det andre steder suverænt har været beboere, der har udvalgt temaerne. **Når beboerne sætter dagsordenen** har været et metodeudviklingsprojekt. Det vil sige, at det har været vigtigt med gode rammer for at udvikle nye idéer og afprøve nye metoder til brugerindflydelse for at se, om de havde effekt i praksis.

“ **Vi var 15 personer, der blev inddelt i grupper og alle skulle sige, hvad de gerne ville arbejde med. Vi så idé-kataloget, men talte også om andre ting. Et udvalg fik alle svarene og fandt dem, der var flest af.**

Beboer, Gramrolighed, Kolding Kommune

PÅ DE FØLGENDE SIDER KAN DU LÆSE MERE OM NOGLE AF TEMAERNE OG HVORDAN BOSTEDERNE HAR ARBEJDET MED DEM.

KÆRLIGHED

Kærlighed kan være svært for alle, men for mennesker med udviklingshæmning kan det være særligt svært. Nogle kærestepar bor på hvert sit botilbud eller i hver sin by, andre har brug for forskellig brug af personalet, samtidig med at der på nogle botilbud er regler om, at kærester ikke må sove sammen. Så hvor er der plads til kærligheden, romantikken og følelserne? Og, hvad med kærestesorg og den nye jagt på kærligheden?

Hånd i hånd med kærligheden går også det at være seksuelt aktiv. Hvordan kan medarbejderne hjælpe beboerne med at gribe det an, og hvorfor er det så svært at tale om?

Hvis dette tema vælges, betyder det, at beboerne ønsker at få gode råd til at tackle kærlighedens op- og nedture og få vejledning til at få et velfungerende sexliv.

FORTROLIGHEDSPERSON

I Kameliahuset valgte beboerne temaet “kærlighed” som udgangspunkt for arbejdet med brugerindflydelse. Her afholdt man kursusdage med beboerne om kærlighed og seksualitet. En underviser udefra kom på besøg, og der blev talt om seksualitet, det at sætte grænser, kunne sige fra, kropssprog, og hvordan man er en god ven og kæreste. Kursusdagene gjorde, at der kom mere fokus på disse svære emner i hverdagen.

Pædagoger og beboere besluttede derefter i fællesskab, at hver beboer skulle have mulighed for at vælge en **fortrolighedsperson** blandt personalet. Fortrolighedspersonen vælges udelukkende ud fra beboerens egne ønsker, så beboeren føler sig helt tryk ved at tale med denne om svære og intime emner som kæreste, følelser og seksualitet.

En beboer fortæller, at hun i kraft af projektet har fundet sin store kærlighed og er blevet forlovet.

“ En fortrolighedsperson kan vi bruge til at tale med om de ting, der er svære. F.eks. kæresteproblemer.

Beboer, Kameliahuset, Kolding Kommune

MAD

Dagens menu: Chips og cola eller broccoli og tofu? Vi har vel alle lov til at bestemme, hvad vi vil spise? – også hvis man bor på et botilbud? Sundhed er noget, der fylder for alle – også for beboerne på botilbud.

Hvis dette tema vælges, betyder det, at beboerne ønsker at have mere indflydelse på, hvad der skal på tallerkenen, i hvor store mængder og hvornår det skal spises. Og, så vil de gerne være med til at bestemme, om deres gæster må spise med i fællesrummet.

MADMAPPEN

I Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 9, har de arbejdet med temaet mad og brugerindflydelse. De startede med at fokusere på ordet "bestemme". Hver enkelt beboer skulle have en god fornemmelse af, hvad det vil sige at bestemme over sin egen hverdag.

Der blev arbejdet med forskellige metoder, da det er individuelt, hvordan beboerne mestrer at bestemme, hvad de gerne vil spise. Ikke alle metoder virkede lige godt, men så blev andre afprøvet, og de, der fungerede godt, blev videreudviklet.

“ **Beboerne har fået større bevidsthed omkring det at bestemme og siger selv til og fra. Det er en succesoplevelse for beboerne selv at bestemme hvilken mad, der er i huset.**

Medarbejder i Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 9, Kolding Kommune

Én af metoderne har været udviklingen af en **madmappe**, som beboere og medarbejdere har lavet i fællesskab. I madmappen er der billeder af forskellige retter. På skift kigger beboerne i mappen og vælger en ret, der skal laves næste dag. Opskriften på de enkelte retter står bag på billedet – det sikrer, at alle fra personalegruppen kan lave maden rigtigt.

En af beboerne har svært ved at vælge mad ud fra et billede og kan derfor ikke bruge madmappen. Han kan til gengæld have indflydelse ved at være med ude at købe ind og vælge råvarer. Ved brug af denne metode får beboeren mulighed for at få varen i hånden og har meget bedre forudsætninger for at vælge, hvad han har lyst til at spise.

En anden beboer fik tidligere hjælp til at spise al sin mad, hvilket har frustreret ham rigtig meget. Ved at have særligt fokus på temaet mad har medarbejderne fundet ud af, at beboeren kan spise selv, så længe det er muligt for ham at spise med fingrene. Til beboerens store glæde spiser han nu selv al sin mad.

“ **Det er en god oplevelse (for beboerne) selv at lægge en opskrift i madkassen.**

Medarbejder, Kernehuset, Kolding Kommune

MADKASSEN

Også i Kernehuset valgte man temaet “Mad”, og her har de arbejdet med det ved at lave en **madkasse**: Beboerne fortæller og taler om, hvad de godt kan lide. Der bliver lavet billeder af retterne, som alle lægges i en kasse. Beboerne har på skift en maddag, hvor de vælger en opskrift fra kassen. Billedet sættes på køleskabet, så alle kan se, hvad der er på menuen den dag. Beboerne udvider selv løbende udbuddet af opskrifter i madkassen.

BEBOER-MAD-MØDE

“ Beboernes bevidsthed, om at de kan bestemme selv, er blevet styrket.

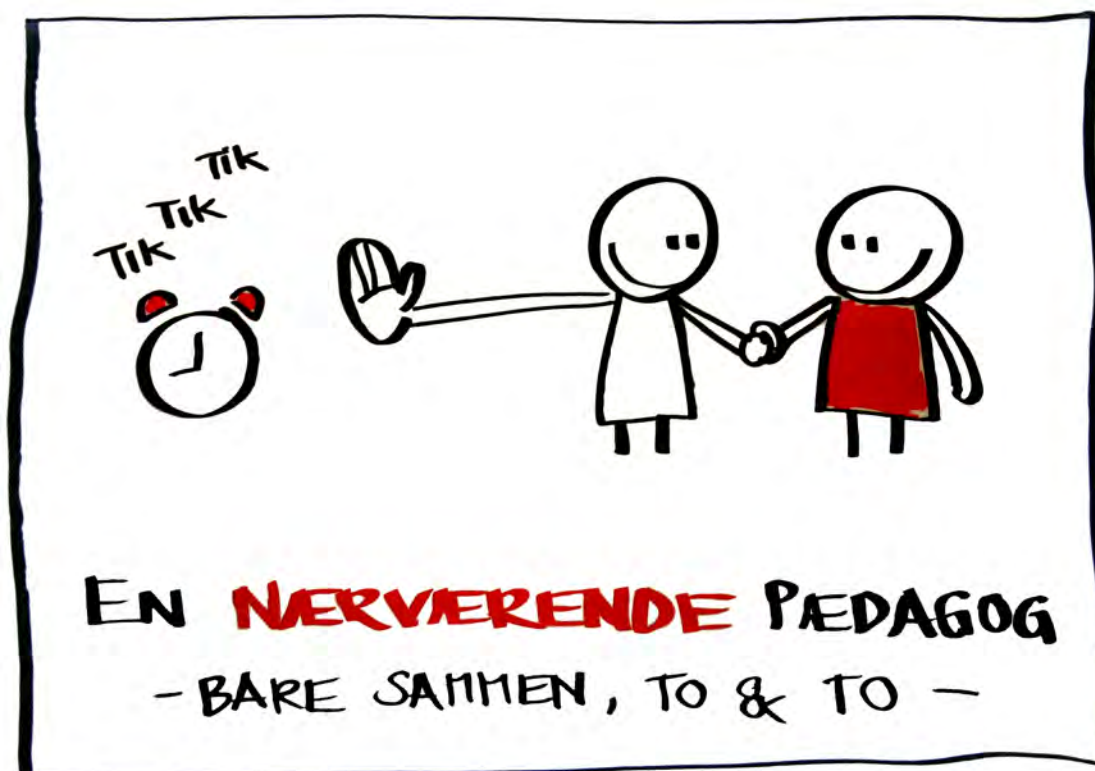
Medarbejder, Brunebjergkollegiet, Kolding Kommune

“Mad” var også temaet På Brunebjergkollegiet. Her bliver ugens menu nu besluttet på et ugentligt beboermøde. De fortæller, at i en travl hverdag kan det ske, at medarbejderne er lidt for hurtige til at handle og tilberede maden, uden at beboerne reelt har indflydelse på, hvad der serveres. Efter man er begyndt at tage stilling til menuen på beboermøderne, er beboerne begyndt at blive mere bevidste om, at de faktisk har mulighed for at bestemme selv. De er begyndt at protestere, når beslutningerne tages hen over hovedet på dem, og gøre opmærksom på, at det altså er beboerne, der skal bestemme menuen!

NÆRVÆR

Nogle gange er det nok bare at være sammen og gå en tur, drikke kaffe i fællesrummet, spille bold eller lave gymnastik. Det handler om at se det store i det små, hvor det ikke nødvendigvis er aktiviteterne, men i stedet tilstedeværelsen og nærværet, der betyder noget. En solodag med en medarbejder er med til at gøre det nemmere for beboeren selv i højere grad at komme til at styre de helt nære ting.

Hvis dette tema vælges, betyder det, at beboerne gerne vil arbejde med at sikre en højere grad af nærvær i deres relation til medarbejderne.

FRA LÆRING TIL UDVIKLING TIL SELVBESTEMMELSE

“ Vi er begyndt at bestemme mere.
Beboer på Ungdomskollegiet, Kolding Kommune

På Ungdomskollegiet har man arbejdet med “Nærvær”. Udgangspunktet for arbejdet med temaet har været, at nærvær mellem medarbejdere og beboere giver mulighed for læring, og dermed udvikling, som kan danne grundlag for en højere grad af brugerindflydelse og selvbestemmelse. Selv- og medbestemmelsen tilpasses således hver enkelt beboer. Én beboer kan fx have medbestemmelse, som senere bliver til selvbestemmelse eller omvendt. For eksempel ville en beboer gerne cykle på besøg hos sin kæreste. Men det var for farligt for at ham at gøre alene, da han ikke var øvet i at cykle i trafikken – og derfor kunne han ikke selv bestemme, hvornår han ville besøge kæresten. En medarbejder hjalp beboeren med at træne cykling i trafikken, og da han nu gennem længere tid har trænet, kan han cykle på besøg hos sin kæreste, når det passer ham.

AKTIVITETSMAPPE

I Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 11, har de ligeledes arbejdet med temaet omkring nærvær mellem medarbejdere og beboere. Beboerne gjorde selv opmærksom på, at de ønskede flere aktiviteter med medarbejderne, da de her oplevede et meningsgivende nærvær. Erfaringen var, at nogle beboere havde svært ved at udtrykke sig om, hvilke aktiviteter de ønskede, og derfor let blev overset. Der blev derfor taget initiativ til, at hver beboer fik lavet sin egen personlige aktivitetsmappe. I mappen bliver der sat billeder ind af, og skrevet om, de aktiviteter beboerne laver. Mappen tjener som inspiration til fremtidige aktiviteter. Med den i hånden er det blevet nemmere for beboerne at lave aftaler om aktiviteter med medarbejderne.

“ Beboerne er blevet bedre til at lave aftaler om aktiviteter med medarbejderne. Vi har fået mere fokus på ansigt-til-ansigt tid. Vi prioriterer anderledes – beboeren kommer først, så kan noget andet udsættes, gør vi det.

Medarbejder, Bramdrupdam, Hus 11, Kolding Kommune

“ Personalet er blevet mere spontane – griber chancen og dagen!

Medarbejder, Bramdrupdam, Hus 11, Kolding Kommune

BOLIG

Ude godt men hjemme bedst. Mange beboere giver udtryk for, at de gerne vil have mere indflydelse på, *hvordan* de bor, *hvor* de skal bo og med *hvem*. Og så går flere rundt med en indretningsarkitekt i maven og en drøm om at være med i processen, når nye botilbud skal indrettes.

På botilbuddene laver beboerne også sommetider mad til hinanden, får gæster på besøg eller hører høj musik. Men hvad nu hvis man gerne vil sove, og naboen har skruet helt op for stereoanlægget? Hvordan tackler vi konflikter, der opstår, når vi bor dør om dør?

Hvis dette tema vælges, betyder det, at beboerne gerne i højere grad vil sættes deres præg på nye boliger og få hjælp til at håndtere de konflikter, der kan opstå, når man bor tæt sammen i botilbud.

MATADORPENGE- METODEN

“ Vi har fået et fællesområde, som er vores eget. Vi har selv været med til at lave det og købe tingene.

Beboer, Bellisbo, Kolding Kommune

På et beboermøde valgte beboerne på Bellisbo, at de ville arbejde med temaet bolig og indretning. De besluttede at begynde med at indrette deres fælles stue og køkken.

Fra starten fik beboerne en bunke **matadorpenge** i en kasse, som repræsenterede det beløb, der var til rådighed til indretning. Matadorpengene gjorde det nemmere for beboerne at prioritere mellem forskelligt inventar, som de kunne tænke sig. Medarbejderne kunne via matadorpengene synliggøre, hvor meget de forskellige ting kostede, og hvad restbeløbet ville være, hvis de valgte at købe den ene sofa frem for den anden. Det blev således nemmere for beboerne at diskutere og træffe valg omkring indretningen. Efterfølgende var alle beboere med ude og købe de ting, som de havde bestemt, at de skulle have.

En beboer fortæller, at da de skulle købe komfur og havde fundet ud af, hvor mange penge der var til rådighed, kunne han selv ringe til en el-forhandler for at undersøge hvilken type komfur, det var muligt at få.

AT HJÆLPE HINANDEN

S tyr dig, din handicap-spasser!” Sådan kan det lyde fra folk i bussen eller mellem beboerne under aftensmaden. Så hvad gør man, hvis nogle peger fingre af én ude på gaden, eller hvis man ikke synes, at lægen tager én alvorligt, når man er der alene? Det handler om at støtte og trøste andre, når noget bliver svært – fx ved at hjælpe hinanden med at pakke en kuffert, når vi skal på ferie, rydde op og tage af bordet efter mad. Sammen kan vi mere!

Hvis dette tema vælges, betyder det, at beboerne ønsker at blive bedre til at hjælpe hinanden og lægge en skulder til, når nogen har brug for at blive trøstet eller opmuntret.

HVORDAN HJÆLPER MAN HINANDEN?

På Gramrolighed og Skovvænget valgte beboerne temaet "At hjælpe hinanden". Begge steder blev det grebet det an ved at inddele beboerne i mindre grupper, som hver især diskuterede og kom med forslag til, hvordan de synes, man skal behandle hinanden, og hvordan man kan hjælpe hinanden i hverdagen.

En beboer på Gramrolighed fortæller, at det, der kom frem under gruppearbejdet, blev skrevet ned og efterfølgende samlet op på fællesmøde. Punkterne blev diskuteret for at finde ud af, hvilke man kunne blive enige om: "Vi skulle være 100 % enige om det, der skulle blive til noget."

Processen med at få talt om og diskuteret, hvordan man skal behandle hinanden og hvordan man kan hjælpe hinanden i hverdagen, skabte rum for at få talt om, hvad man selv kan gøre, for at det går godt og at man selv har ansvar for at sige sin mening. På spørgsmålet om, hvad han har fået ud af at deltage i projektet, svarer en beboer: "Ikke at være sur og tvær, men sige sin mening."

“ Selvom man har brugerindflydelse, må man ikke bestemme alt selv. Man skal også lytte til andre, og nogle gange må man vente med det, man godt selv vil.

Beboer, Gramrolighed, Kolding Kommune

“ Pædagogerne er blevet bedre til at behandle os som voksne i stedet for som børn. Det er også blevet bedre ved måltiderne – nu har vi en liste, hvor vi skriver os på til det, vi gerne vil lave.

Beboer, Gramrolighed, Kolding Kommune

“ Vi tænker mere på at hjælpe hinanden, man spørger tit en anden beboer, inden man spørger personalet.

Beboer, Skovvænget, Kolding Kommune

FRITID

Arbejde, arbejde, arbejde.. og så fri! Men hvad skal fritiden bruges til? Nogle farer frem og tilbage mellem ridning, svømning og fodbold, mens andre har lyst til at slappe af og se Disney-film, tage et langt bad, gå tidligt i seng eller bare være ALENE. Og hvad med ferien? Hvem bestemmer, om turen går til Bornholm eller Bahamas?

Hvis dette tema vælges, betyder det, at beboerne ønsker selv at bestemme, hvad der er på programmet i deres fritid. Og så vil de gerne have mere indflydelse på, hvorhen ferieturen går.

IDÉKASSE OG BRUGERRÅD

På Café Himmelblå har de arbejdet med temaet “fritidsaktiviteter.” Her har man udviklet og opsat en **idékasse**, hvori alle kan lægge ønsker og forslag til caféens aktiviteter. En gang om måneden afholdes der et brugerrådsmøde, hvor ændringer i caféens aktiviteter diskuteres og besluttet. Brugerrådet har f.eks. besluttet at ændre caféens åbningstider, så den nu kun er lukket én uge i løbet af sommeren, og der er taget beslutning om at ændre destinationen for caféens årlige sommertur.

“**Der bliver snakket og diskuteret mere om tingene nu.**

Medarbejder, Café Himmelblå, Billund Kommune

Beboerne fortæller, at de synes, at der bliver snakket og diskuteret mere om tingene nu, og at de er blevet bedre til at spørge til og høre hinandens mening.

“**Det er vigtigt at respektere borgerens individualitet, også når de vil noget andet end det, andre synes er godt for dem.**

Beboer, Bofællesskabet Vorbasse, Billund Kommune

TEMADAG: PLANLAGT AF BEBOERNE

I bofællesskabet Vorbasse, var ét af temaerne, “Fritid”, særligt indlysende at vælge. Beboerne i bofællesskabet brugte projektet som afsæt for at få afklaring på en helt specifik frustration. I det store hele synes beboerne, at de har god mulighed for at bestemme og have indflydelse i hverdagen, men én ting var de utilfredse med: Deres ferietur til udlandet var gået tabt på grund af nye regler på området.

Derfor tog de initiativ til at afholde en **temadag** om problemstillingen. De inviterede kommunens udførerchef på handicapområdet til temadagen, som fortalte om reglerne på området, lyttede til beboerne og besvarede deres spørgsmål.

“**Vi har fået fortalt, at omkring ferie kan vi ikke gøre det samme som mennesker, der ikke har brug for støtte, kan. Vi håber, at vi kan få fortalt rigtig mange om vores begrænsning i forhold til hvor, hvordan og med hvem, vi kan holde ferie. Vi håber, at vi kan gøre noget, så det batter!**

Beboer i Bofællesskabet Vorbasse, Billund Kommune

Reglerne på området blev ikke ændret, men beboerne fik gennem dialogen en oplevelse af at blive hørt og har fået blod på tanden i forhold til at arbejde videre med sagen, så de igen kan komme på udlandsrejse.

BRUGERDAG OM VENSKABER

Temaet "Fritid", hænger også sammen med det at have og skabe venskaber. Beboerne på Bostedet Levisonsvej havde givet udtryk for, at de savnede venner og muligheden for at indgå nye venskaber, hvorfor de gerne vil arbejde med dette under temaet "Fritid".

Et lille udvalg af beboere og personale arrangerede derfor en **brugerdag** i kulturhuset. Beboerne blev delt op i grupper, hvor de talte om venskaber med baggrund i to spørgsmål, som udvalget havde lavet på forhånd:

- I. Hvad betyder venskab for den enkelte beboer?
- II. Hvad kan personalet gøre for at støtte beboernes venskaber?

På bostedet har man nu oprettet en filmklub én gang om måneden og planlægger en kommende "vennefest".

RØD OG GRØN AKTIVITETSMAPPE

Bostedet Agerbo valgte ligeledes temaet "Fritid". Her har de bl.a. arbejdet med, at beboerne skulle have større indflydelse på bostedets weekendaktiviteter. For at synliggøre at det på grund af økonomiske begrænsninger ikke altid er muligt at vælge frit mellem de aktiviteter, som beboerne kunne have lyst til, udviklede man et system med en **rød og en grøn aktivitetsmappe**. Den grønne mappe indeholder aktiviteter, som er gratis og den røde indeholder aktiviteter, som koster penge.

Beboerne var med til at udfylde mapperne. De printede ting ud fra nettet, tog på turistkontoret og hentede brochurer og kataloger, og klippede og klistrede det hele ind i mapperne.

“ Beboerne gør bare nogle ting selv, som de ikke gjorde før. De siger for eksempel ”nu kører jeg i Brugsen” i stedet for at spørge om lov.

Medarbejder, Agerbo, Kolding Kommune

Når der nu skal planlægges aktiviteter på bostedet kigger beboerne i mapperne og kommer med forslag, og der er en fælles forståelse for, at hvis man ikke har så mange penge, kigger man i den grønne mappe, men når man har penge til en ferie eller en anden aktivitet, kigger man i den røde.

EN TEKNOLOGISK VERDEN

Det kan være, man har ti tommelfingre, der ikke rigtig vil skrive på tastatur, eller også driller computeren bare, når man skal taste koder ind. Vi lever i en verden, hvor IT-kommunikationen har gjort sit indtog, og hvor alle bruger mobilen eller computeren til at spille spil eller skrive mails.

Hvis dette tema vælges, betyder det, at beboerne ønsker at få hjælp til at begå sig med en computer eller en mobil, så de kan få glæde og sjov af den teknologiske verdens muligheder.

IT-CAFÉ

Med udgangspunkt i temaet “En teknologisk verden” holder Bramdrupdams Bofællesskaber, hus 7, hver 14. dag en **IT-café**, hvor beboerne kan arbejde med og få hjælp til at skrive emails, bruge Facebook, Skype og Herbor. Og så spiller de computer-spil med hinanden.

IT-caféerne har styrket beboernes kontakt til familie, venner og kammerater, da det kan være lettere at skrive end at tage telefonen og ringe. Mange har desuden fundet nye venner via Facebook.

Efterhånden som beboerne har lært at bruge de forskellige systemer, gør mange brug af det hjemme i deres egen lejlighed og ikke kun til caféerne.

Personalet fortæller, at beboerne i kraft af projektet er blevet mere selvstændige og initiativrige, og at de gør nogle ting selv, som de ikke gjorde før.

DE FIRE FÆLLESNÆVNERE

Medarbejdernes og beboernes erfaringer med at øge brugerindflydelsen i forbindelse med projekt **Når beboerne sætter dagsordenen** har givet mange forskellige oplevelser og erfaringer, som er værdifulde i det videre arbejde med brugerindflydelse.

Dog er der nogle erfaringer, som går igen på tværs af bosteder og temaer, og som derfor kan give et fingerpraj om, hvad der generelt er vigtigt at huske, når man arbejder med brugerindflydelse.

Fire fremtrædende fælles erfaringer i dette projekt har været:

- I. At brugerindflydelse kræver **tid**
- II. At brugerindflydelse kræver **nærvær**
- III. At brugerindflydelse kræver **mod** til at prøve noget nyt
- IV. At det er vigtigt at tage individuelle **hensyn**

“**At bestemme, at spørge og at vente på svar tager tid.**

Medarbejder, Brunebjergkollegiet, Kolding Kommune

I. TID

Det at bestemme selv og have brugerindflydelse kræver tid – tid til at lære, hvad det vil sige at træffe kvalificerede valg, men også bare tid til at vælge og tid til at vente på svar på de store og små spørgsmål i livet.

Mange af bostederne i projektet har gjort sig den erfaring, at det ikke er nok at give en beboer et valg. Det er også vigtigt at sikre, at beboeren har forudsætningerne for at træffe et valg. På Ungdomskollegiet i Kolding oplevede de i løbet af projektet, at det var meget vigtigt at investere tid i udvikling af forskellige læreprocesser, for at beboerne med tiden kunne opnå mere indflydelse og en højere grad af selvbestemmelse.

“**Nogle har brug for lang tid til at tænke over tingene, nogle er hurtige.**

Medarbejder, Sydtoften 381, Billund Kommune

Bostedet Kløverbo i Kolding Kommune oplevede, som mange andre bosteder, at beboerne havde “svært ved at skulle lære at bestemme over deres eget liv”, som en medarbejder fra Kløverbo, Kolding, udtrykker det. Derfor er der de fleste steder brugt meget tid på at tale om det at vælge og bestemme. Pædagoger og beboere har sammen reflekteret over, *hvad* man kan bestemme. Og hvilke hensyn må man tage, når man træf-

fer valg? Samt over sammenhængen mellem det at vælge til og vælge fra – og det ikke at træffe et valg.

Brunebjerg Kollegiet i Kolding beskriver, hvordan det er vigtigt at styrke beboernes bevidsthed om, at de kan bestemme rigtig mange ting selv. Mange steder har denne tid til refleksion og diskussion omkring begreberne, pædagoger og beboere i imellem, skabt mere initiativ, lyst og mod hos den enkelte beboer til at bestemme mere selv.

Mange af bostederne er også blevet ekstra opmærksomme på, at det er vigtigt at give beboerne tid til at forholde sig til de valg, som de stilles overfor.

Det er således gennem projektet blevet tydeligt, at brugerindflydelse og selvbestemmelse ikke bare handler om, hvem der tager beslutninger, men at det i høj grad også er en læringsproces som kræver tid og tålmodighed, refleksion og diskussion.

II. NÆRVÆR

Nært forbundet med det at have tid er nærvær. En vigtig erfaring, som de fleste bosteder peger på, er, at øget fokus på brugerindflydelse både kræver og skaber mere nærvær.

En beboer fra Bellisbo i Kolding Kommune, som har arbejdet med temaet bolig og indretning fortæller, at brugerindflydelse kræver *“...at vi har god tid med personalet til at finde ud af alle de ting. At vi kender personalet godt!”*

Både medarbejderne på Sydtoften 381 i Billund og Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 11, Kolding, beskriver, hvordan deres arbejde med brugerindflydelse har gjort, at de er mere til stede i nuet, og at de er blevet bedre til at tage højde for og lægge mærke til beboernes ønsker. Beboerne er samtidig blevet bedre til selv at tage initiativ til kontakt med medarbejderne og lave aftaler med dem, og er dermed selv med til at skabe de situationer, hvor nærværet og relationen er i fokus.

Mange af bostederne har arbejdet med to temaer, hvoraf det ene har været nærvær. Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 19, i Kolding, valgte fx at slå temaerne mad og nærvær sammen.

“ Vi slog hurtigt temaerne sammen, da de to temaer viste sig at være to sider af samme sag. Nærværet er meget vigtigt i madsituationerne.

Medarbejder, Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 19, Kolding Kommune

De oplevede, at det kræver nærvær at forstå den enkelte beboers ønsker og at opfange de små signaler. Det at have ro og nærvær omkring måltidet, og at medarbejderne giver sig tid til at vente på beboernes reaktioner gør, at beboerne i højere grad selv gør opmærksom på deres ønsker: Hvilken bid de gerne vil have næste gang, om de er tørstige, hvornår de er færdige osv. I sidste ende betyder det, at beboerne får mere indflydelse på spisesituationen som helhed.

I et konkret tilfælde har dette fokus på nærvær og på at vente på en beboers små signaler medført, at han nu oftere selv tager ordet: *“Vedkommende er nu selv begyndt at sige, at han er tørstig, når han ønsker vand, og siger selv til, når han er færdig i stedet for bare at gå”*, fortæller en medarbejder fra Bramdrupdam Bofællesskaber, Kolding Kommune. At være nærværende og give beboerne tid og rum giver plads til initiativ og gør således, at beboerne får mere brugerindflydelse og selvbestemmelse, f.eks. over noget så konkret som deres eget måltid.

På Lindegården, Gramroligheden og Café Himmelblå, i henholdsvis Kolding og Billund Kommune, har arbejdet med brugerindflydelse medført en højere grad af nærvær, både beboerne imellem og mellem beboere og personale. Nærværet har givet plads til et større rum for dialog og diskussion omkring beslutninger. Medarbejderne fortæller, at de oplever, at det har givet beboerne mere mod på at træffe egne valg, sige deres mening, tage mere initiativ, og lytte og forholde sig til andres meninger.

“ Vi har lært, at man ikke skal være bange for at prøve noget nyt af. Beboerne har kunnet mere, end vi troede.

Medarbejder, Bofællesskab 1, Billund Kommune

At brugerindflydelse således både kræver og skaber nærvær, og at dette nærvær giver beboerne mod til at træffe valg og tage initiativer, er således endnu en vigtig pointe, som er blevet tydelig gennem projektet.

III. MOD TIL AT TURDE PRØVE NOGET NYT

Endnu en vigtig erfaring, som mange af bostederne har gjort sig, er, at man ikke skal være bange for at afprøve noget, selv om man er nervøs for, om det vil gå godt. På den ene side giver det mulighed for at lære af sine fejl, og på den anden side mulighed for at erfare, at beboerne kan mere, end medarbejderne forventer.

Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 19, i Kolding har haft udviklet og afprøvet metoder til brugerindflydelse, der ikke har virket i praksis. Det har dog på ingen måde været et nederlag, men i stedet udgangspunktet for at udvikle endnu flere og videreudvikle dem, der virkede i forvejen. For dem har det været vigtigt forsøgsvis at tilpasse de enkelte metoder til den enkelte beboer.

Brugerindflydelse handler om at have tillid til hinanden, både beboere og medarbejdere imellem, og at kunne sætte pris på det, man lærer ved at fejle. En beboer fra Kameliahuset i Kolding ønskede selv at administrere sit dankort uden hjælp fra personalet. Hun fik dog brugt for mange penge og dankortet blev spærret af banken. Dette er et godt eksempel på, at det kan være svært at kende konsekvenserne af det, man selv bestemmer. Samtidig var oplevelsen en god erfaring for beboeren, som nu ved, hvilke konsekvenser det kan have at bruge flere penge, end hun har. Vigtigst af alt blev denne situation vendt til en positiv oplevelse, idet beboeren selv fik lov at afprøve sit

eget valg, og også selv fik lov at erfare, at det nogle gange kan være nødvendigt med hjælp fra personalet.

Et andet godt eksempel på vigtigheden af at turde tænke i nye baner og afprøve noget nyt, er det førnævnte eksempel omkring beboeren, der tidligere altid fik en høj grad af støtte fra personalet i spisesituationer. Han fik mulighed for at spise selv, da personalet i forbindelse med projektet afprøvede, hvordan det var for ham at spise med fingrene. Nu vælger han selv hvad, og i hvilket tempo han spiser.

“ **I arbejdet med brugerindflydelse skal man være meget opmærksom på omsorgsplikten. Valgene og målene skal tilpasses den enkeltes selv- og medbestemmelsesniveau. Når man er opmærksom på dette, giver det succesoplevelser hos både beboerne og i personalegruppen, og det er meget vigtigt.**

Medarbejder, Bramdrupdam Bofællesskab, hus 9

Det er i kraft af projektet således også blevet klart, at brugerindflydelse kræver tillid og mod fra både medarbejdere og beboere. Medarbejderne skal have tillid til beboerne og turde 'give slip' og risikere at se beboerne fejle. Og beboerne skal lære at have tillid til sig selv og påtage sig det ansvar, der ligger i selv at vælge noget, og også turde lære af de potentielle negative konsekvenser af et valg.

IV. DET INDIVIDUELLE HENSYN

“ **Vi har været opmærksomme på ikke at stille beboeren i en situation, hvor beboeren ikke kunne overskue sine valg.**

Medarbejder, Bramdrupdam Bofællesskaber, BE-team, Kolding Kommune

Mange bosteder peger på, at det i arbejdet med brugerindflydelse er vigtigt at tage hensyn til individuelle forhold hos de enkelte beboere.

Der kan være stor forskel i måder at kommunikere valgmuligheder på. Bramdrupdam Bofællesskaber, hus 19 i Kolding, har netop haft fokus på dette ved at arbejde med, at det er okay at sige fra, uanset hvordan man siger fra. De har i deres arbejde med brugerindflydelse i forhold til temaet omkring mad erfaret, at nogle beboere sprogligt siger "nej tak", når de ser den mad, de tilbydes, mens andre kommunikerer deres misbilligelse ved at spytte maden ud, når de har fået det i munden. I begge situationer gælder det, at de har valgt maden fra, og de to måder at kommunikere dette på respekteres, da beboernes forudsætninger for kommunikation er vidt forskellige.

Det individuelle hensyn kan således også handle om at være bevidst om beboernes forskellige kompetencer i forhold til det at vælge og have indflydelse. Da der er tale om beboere på

forskellige udviklingsniveauer og med forskellige livserfaringer omkring det at bestemme selv, beskriver mange bosteder, at det er vigtigt at vurdere individuelt, hvor store valg den enkelte kan håndtere.

En medarbejder på Lindegården i Billund Kommune fortæller, hvordan brugerindflydelse for dem handler om at have fokus på, hvad der virkelig betyder noget for den enkelte beboer. Medarbejderne på Brunebjergkollegiet i Kolding har på samme vis erfaret, at: *“Hvad der er vigtigt for den ene beboer, er ikke nødvendigvis vigtigt for den anden.”* Det er altså vigtigt at være opmærksom på, at forskellige beboere har forskellige holdninger til, hvad der er vigtigt for dem at have indflydelse på i deres hverdag.

Det individuelle hensyn i arbejdet med brugerindflydelse hænger desuden tæt sammen med det at turde sætte individuelle udviklingsprocesser i gang, så beboerne har mulighed for at “lære” at træffe valg, men at man samtidig som medarbejder tager ansvar for disse udviklingsprocesser og tager hensyn til den enkelte beboers individuelle udfordringer, som kan være forbundet med de valg, han eller hun stilles overfor.

En medarbejder fra Brunebjergkollegiet, Kolding Kommune, fortæller, at de i arbejdet med det individuelle hensyn i forhold til brugerindflydelse har haft fokus på den enkeltes udviklingsalder, og en medarbejder fra Bramdrupdam Bofællesskaber, BE-team, fortæller, at de har erfaret vigtigheden af at have en *“fingerfornemmelse for hvornår og hvor bred en brugerindflydelse man inddrager i arbejdet.”* I hver enkelt situation har de

konkret vurderet, om beboeren kan rumme valget, eller om det i visse situationer i stedet kan føre til indre konflikter hos beboeren.

Omvendt har det vist sig vigtigt at holde sig for øje, at det ikke altid er personalet, der ved bedst. En medarbejder fra Bofællesskab 1 i Billund fortæller, at *“beboerne har kunnet mere, end vi havde troet.”* Og en beboer fra Bofællesskabet Vorbasse i Billund fortæller, at *“det er vigtigt, at man respekterer beboernes individualitet, også når de vil noget andet, end det de andre synes er godt for dem.”*

Via projektet er det på de forskellige bosteder blevet tydeligt, at for at de mange valg og beboernes øgede indflydelse på deres eget liv ikke bliver til omsorgssvigt, skal personalet øve sig i balancen mellem at kunne lægge ansvaret fra sig og kunne se den enkeltes behov for støtte. Der er tale om en hårfin balance, der ikke kan opnås uden at have blik for den individuelle beboer og den konkrete situation, som et valg opstår i.

HVAD HAR VI SÅ LÆRT?

Arbejdet med **“Når beboerne sætter dagsordenen”** har været udfordrende, sjovt og givende. Undervejs i projektet er der ude på bostederne opstået mange positive, opløftende, anderledes og overraskende situationer, som har bekræftet både beboere og medarbejdere i værdien i at lade beboerne sætte dagsordenen.

Men hvad er så det vigtigste vi har lært?

- Brugerindflydelse er vigtig for den enkelte beboers selvstændighed og selvforståelse, og skaber glæde, mod og initiativ hos den enkelte
- Brugerindflydelse understøtter en positiv og givende relation mellem medarbejder og beboer og således danner grundlag for et bedre og gladere arbejdsmiljø
- Brugerindflydelse ikke har nogen fast form, og ikke skal tages for givet, som noget der opstår af sig selv, men at det kræver at medarbejderne påtager sig opgaven med at udvikle og implementere nye metoder, og nye måder at tænke på.

Det er desuden bostedernes erfaring, at uanset hvor opmærksom man er på de individuelle hensyn i arbejdet med brugerindflydelse, vil der altid opstå dilemmaer, hvor man i en konkret situation er i tvivl om hensigtsmæssigheden af beboerens valg. At beboerne via projektet pludselig har fået mulighed for at bestemme mere selv har således givet anledning til vigtige diskussioner om etik, moral og normer rundt omkring i personalegrupperne.

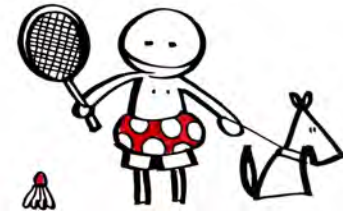
Vi håber, at dette inspirationskatalog vil inspirere andre til også at tage udfordringen og diskussionen op og arbejde videre med at styrke brugerindflydelsen for mennesker med udviklingshæmning - og få mulighed for at høste de samme glædelige og opløftende oplevelser, som vi har gjort!

KÆRLIGHED KAN VERE
TUNG AT HÅNDBERE

MAN KAN GODT HA BRUG FOR
HJÆLP

HVAD SKAL JEG LAVE
NÅR JEG HAR FRI?

MEN DET ER JO IKKE SJØVT
AT SPISE TOFU & GÅ TUR

JEG VIL SÆTTE MIT PRÆG
PÅ DER HVOR JEG BOR

EN NERVÆRENDE PÆDAGOG
- BARE SAMMEN, TO & TO -

HVEM HAR VÆRET MED?

FRA KOLDING KOMMUNE

Kulturhuset Levisonsvej
Bofællesskaberne i Christiansfeld
Bostedet Kløverbo
Bostedet Brunebjerg
Kameliahuset
Gramroligheden
Kernehuset.
Nordhøj Dagcenter
Støttecenter Skovvænget
Ungdomskolligiet
Bramdrupdam Bofællesskaber. Afdelingerne er herunder:
Hus 7, Hus 9, Hus 11, Hus 13, Hus 13A, Hus 15, hus 19, team BE

FRA BILLUND KOMMUNE

Bofællesskabet Lyngsø
Bofællesskabet Sydtoften
Bo - Lindegården
Bofællesskab 1
Bofællesskab 2
Vorbasse Bo
Værkstedet Nymarksvej
Café Himmelblå
Værkstedet Lindegården

SAMARBEJDSPARTNER

Udviklingshæmmedes Landsforbund (ULF)
www.ulf.dk

STYREGRUPPE

“**Når beboerne sætter dagsordenen**” har været ledet af en styregruppe, der har bestået af:

- Kaj Stubben: Handicapchef i social- og beskæftigelsesforvaltningen i Kolding Kommune og projektansvarlig
- Naja Schødt Jensen: Udførerchef for området for udviklingshæmmede i Billund Kommune
- Eydrít Ragnudóttir Mikkelsen: Afdelingsleder i Trindvold.
- Michael Kjær Kristensen: Lokal projektleder i Kolding Kommune
- Dorthe Gjerlevsen: Lokal projektleder i Billund Kommune
- Socialt Udviklingscenter SUS: Projektleder Tina Hjulmann Meldgaard, udviklingschef Bernhard Jensen og konsulent Louise Boye Larsen.

Socialt Udviklingscenter SUS er en uafhængig, almennyttig, nonprofit for-ening. Og et væksthus for social innovation og sociale opfindelser. SUS arbejder med projekter og indsatser, der kommer socialt udsatte mennesker til gode, og som sikrer et godt arbejdsmiljø for medarbejdere. Der er fokus på nye metoder, tværfaglig indsats og brugerindflydelse. SUS løser opgaver for et stort netværk af offentlige, private og frivillige - organisationer, institutioner, kommuner, styrelser, ministerier og fonde.

Se mere på www.sus.dk

Udgivet 2012 af Socialt Udviklingscenter SUS, i samarbejde med Billund Kommune og Kolding Kommune.